

Ääneen lukemisen merkitys ja tavat alle 3-vuotiaiden ryhmässä

Erika Järvenpää

Veera Lehminiemi

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2021

Sosionomin tutkinto-ohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomin tutkinto-ohjelma

JÄRVENPÄÄ, ERIKA & LEHMINIEMI, VEERA:
Ääneen lukemisen merkitys ja tavat alle 3-vuotiaiden ryhmässä

Opinnäytetyö 46 sivua, joista liitteitä 3 sivua
Elokuu 2021

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa, millaisia näkemyksiä varhaiskasvatuksen opettajilla on ääneen lukemisen merkityksestä alle 3-vuotiailla lapsille. Lisäksi selvitettiin, millaisia tapoja ja ääneen lukemisen käytänteitä alle 3-vuotiaiden ryhmässä on. Tavoitteena oli kannustaa varhaiskasvatuksen opettajia hyödyntämään ääneen lukemista varhaiskasvatuksessa. Lisäksi haluttiin tuoda esille ääneen lukemisen ja kirjallisuuden tärkeä merkitys osana lasten varhaiskasvatuspäivää. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena ja aineisto kerättiin verkkokyselyn avulla. Analysointi tehtiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Kyselyyn vastanneet varhaiskasvatuksen opettajat kuvailivat vastauksissaan ääneen lukemisen merkityksiä, tapoja ja käytänteitä. Ääneen lukemisen merkitysten todettiin olevan hyvin moninaisia, ja niistä nousi esille neljä keskeistä teemaa. Esiin nousseet teemat olivat kielenkehitykselliset, kognitiiviset, emotionaaliset ja sosiaaliset hyödyt. Ääneen lukemisen tavat ja käytänteet muodostivat vastauksissa viisi eri osa-aluetta, jotka olivat kirjojen valinta, lasten vaikuttaminen, käytänteet, erilaiset kirjat ja lukemisen ympäristö.

Tärkeimpinä tuloksina voidaan mainita varhaiskasvattajien näkemykset ääneen lukemisen kielenkehityksellisistä ja kognitiivisista hyödyistä lapsen kehityksessä. Tutkimustulokset osoittivat, että suurin osa varhaiskasvatuksen opettajista lukee päivittäin ääneen alle 3-vuotiaiden ryhmässä. Vastauksista ilmeni varhaiskasvatuksen opettajien tärkeä rooli ääneen lukemisen ihanteellisia tapoja ja käytänteitä luotaessa. Merkitykselliseksi koettiin ennen kaikkea ääneen lukemisen tarjoama oppimisympäristö ja lasten mahdollisuus vaikuttaa kirjojen valintaan.

Ääneen lukemisella on huomattava vaikutus lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen. Jatkossa aihetta voisi tutkia keskittymällä ääneen lukemisen ympäristöihin ja tiloihin alle 3-vuotiaiden ryhmässä. Toinen jatkotutkimusmahdollisuus on selvittää lapsiperheiden lukutottumuksia, esimerkiksi sitä, kuinka usein perheessä on lapsen ja aikuisen välisiä lukuhetkiä ja millaisin perustein kirjat valitaan kotona.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

JÄRVENPÄÄ, ERIKA & LEHMINIEMI, VEERA:
Meaning of Reading Aloud and Ways to Do It in Group of Children Under 3-years Old.

Bachelor's thesis 46 pages, appendices 3 pages
August 2021

The purpose of this thesis was to map out the views of early childhood education teachers on the importance of reading aloud to children under the age of three. In addition, the different ways and practices of reading aloud were investigated in a group of under 3-year-old children. The aim was to encourage early childhood education teachers to use reading aloud in early childhood education and care. In addition, the importance of reading and literature as a part of children's early childhood education day was highlighted. The thesis was carried out as a qualitative study and the data was collected using an online survey. The analysis was carried out using data-based content analysis.

In their answers, the teachers of early childhood education and care described the purposes, habits and practices of reading aloud. The benefits of reading aloud were found to be very diverse and they raised four key themes – language development, cognitive, emotional and social benefits. In the answers, the ways and practices of reading aloud consisted of five different areas: book selection, children's influence, practices, different books and the reading environment.

The most important results of the thesis can be mentioned in the language development and cognitive benefits of reading aloud in the child's development. Among the findings, the most of early childhood education teachers read aloud to children every day in the group of under 3-year-old children. The answers revealed the importance of the role of early childhood education teachers in creating ideal ways and practices for reading aloud, including the learning environment and the possibility for children to influence the selection of books.

Reading aloud can be seen to have a significant impact on the child's overall development. In the future, reading aloud in a group of children under three could be explored through different environments and facilities. Another possibility for further research is to find out the reading habits of families and how they differ from each other, for example the frequency of reading moments and the basis for book selection.

Key word: early childhood education, reading aloud, reading moments

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	7
	2.1 Lähtökohdat ja tutkimusympäristö	7
	2.2 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	8
3	ÄÄNEEN LUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA.....	9
	3.1 Ääneen lukemisen määrittelyä	9
	3.2 Ääneen lukemisen merkitys	10
	3.2.1 Kielenkehitys	10
	3.2.2 Kognitiivinen kehitys	11
	3.2.3 Sosiaalinen ja emotionaalinen kehitys.....	13
4	LUKUHETKIEN TOTETUTTAMINEN	16
	4.1 Lasten vaikuttamisen mahdollisuudet	16
	4.2 Vuorovaikutus ja läheisyys	18
	4.3 Ääneen lukemisen ympäristö	20
	4.4 Kirjojen valinta.....	21
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	23
	5.1 Laadullinen tutkimus	23
	5.2 Aineiston keruu	23
	5.3 Aineiston analyysi	25
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	27
	6.1 Ääneen lukemisen merkitys	27
	6.2 Ääneen lukemisen menetelmät.....	30
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	35
8	POHDINTA	37
	8.1 Eettisyys ja luotettavuus.....	37
	8.2 Opinnäytetyön prosessin pohdintaa ja jatkotutkimusehdotukset ..	38
	LÄHTEET.....	41
	LIITTEET	44
	Liite 1. Kyselylomake	44

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheeksi valikoitui ääneen lukemisen merkitys alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa, sillä aihetta on tutkittu melko vähän. Aiheeseen päädyimme syyskuussa 2020, kun tutustuimme Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvin) varhaiskasvatuksen kehittämissuosituksiin. Esitettyjen toimenpidesuosittelusten mukaan kirjallisuuden ja ääneen lukemisen tulisi olla osa kaikkien lasten jokapäiväistä varhaiskasvatuspäivää. Karvin mukaan varhaiskasvatuksessa tulisikin kehittää ääneen lukemisen osallisuutta ja tarjota rikas kielellinen ympäristö, jotta ääneen lukeminen toteutuisi. (Karvi 2020.)

Aiheeseen hieman enemmän perehdyttyämme vahvistui kiinnostus ääneen lukemisen hyödyistä. Lapsen kehityksen kannalta ääneen lukemisella on olennainen merkitys jokapäiväisessä elämässä ja opintomenestyksessä. Sen vaikutukset näkyvät eritoten lapsen kielellisissä ja kirjallisissa taidoissa. (Niklas, Cohrsen & Tayler 2016, 5.) Säännöllinen ääneen lukeminen voi vaikuttaa keskeisesti lapsen mielikuvituksen, tunneälyn sekä taitojen kehittymiseen. Kuten lukukeskuksen Lue lapselle -hankkeen sivuilla sanotaan: ”Lapselle lukeminen on paras sijoitus tulevaisuuteen” (Lukukeskus 2019).

Kiinnostusta aiheeseen lisäsi myös omat kokemuksemme varhaiskasvatuksen opettajana harjoitteluissa ja työelämässä. Ääneen lukeminen on vähenemässä varhaiskasvatuksessa ja muut toimintamuodot ovat kasvattamassa suosiotaan. Olemme huomanneet, että digitalisaatio näkyy myös varhaiskasvatuksessa tablettien ja muiden älylaitteiden muodossa. Oman kokemuksemme mukaan äänikirjoilla on helppo korvata yhteiset vuorovaikutteiset lukuhetket, minkä vuoksi haluammekin herätellä varhaiskasvatuksen opettajia kiinnittämään huomiota ääneen lukemiseen pedagogisen toiminnan suunnittelussa.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kartoittaa varhaiskasvatuksen opettajien tietämystä ääneen lukemisen merkityksistä alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa sekä selvittää, millaisia ääneen lukemisen tapoja ja käytänteitä varhaiskasvatuksen opettajat käyttävät ryhmässään. Selvityksen kautta haluamme roh-

kaista varhaiskasvatuksen opettajia hyödyntämään ääneen lukemista varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on tuoda esille kirjallisuuden ja ääneen lukemisen tärkeys osana jokaisen lapsen varhaiskasvatuspäivää.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Lähtökohdat ja tutkimusympäristö

Ääneen lukemisen tärkeyteen on viime aikoina kiinnitetty enemmän huomiota, joten opinnäytetyömme aihe on ajankohtainen. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) kehittämissuosituksen 2020 mukaan kirjallisuuden ja ääneen lukemisen tulee olla osana lasten jokaista varhaiskasvatuspäivää.

Aihe tukee varhaiskasvatuksen opettajan ammatillista tietoisuutta. Jokainen lapsi on oikeutettu varhaiskasvatuspäivän aikana rikkaaseen kielelliseen ympäristöön. Ääneen lukemisen avulla voidaan tukea lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta. Aikuisen läsnäolo ja lapsen kunnioittava kohtaaminen ovat tärkeitä näissä tilanteissa. Ääneen lukemisen lomassa on helppo harjoitella hyviä vuorovaikutustaitoja, esimerkiksi tunnetaitoja ja sosiaalisia taitoja. Lapselle on tärkeää se, kuka heille lukee ääneen. Kun itse eläydymme ääneen lukemiseen, on hienoa seurata lasten iloa, ilmeitä ja reaktioita kirjojen luvun lomassa. Teknologian ja sähköisten kirjojen yleistyessä on tärkeä muistaa vaalia myös ääneen lukemisen hetkiä.

Varhaiskasvattajien tulee työssään tietoisesti kehittää lasten puheen tuottamisen taitoja, kielenkäyttötapoja sekä kielellisen muistin ja sanavaraston laajenemista. Näitä taitoja voidaan kehittää muun muassa lorujen avulla. Varhaiskasvattajien tulee myös rohkaista lapsia puhumaan eri tilanteissa sekä käyttämään ja ymmärtämään sekä luettua että puhuttua kieltä. Näitä taitoja sekä erilaisia äänenpainoja ja -sävyjä pystytään harjoittamaan ääneen lukemisen kautta. Nimeäminen, kuvaavien sanojen käyttö ja kielellä leikkittely edistävät lasten kielellisten taitojen kehitystä. Kiireetön lukeminen ja sen ohella keskustelu sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä sekä uusien käsitteiden asiayhteyksiä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42.)

2.2 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millaisia näkemyksiä varhaiskasvatuksen opettajilla on ääneen lukemisen merkityksestä alle 3-vuotiaille lapsille. Selvityksen kautta kannustetaan työntekijöitä hyödyntämään ääneen lukemista varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulisi kiinnittää enemmän huomiota rikkaan kielellisen ympäristön tarjoamiseen jokapäiväisessä arjessa. Tavoitteena on tuoda esille kirjallisuuden ja ääneen lukemisen tärkeys osana jokaisen lapsen varhaiskasvatuspäivää.

Tutkimuskysymykset:

1. Miten varhaiskasvatuksen opettajat kuvaavat ääneen lukemisen merkitystä?
2. Mitä erilaisia ääneen lukemisen tapoja ja käytänteitä varhaiskasvatuksen opettajilla on?

Ensimmäisen kysymyksen avulla on tarkoitus selvittää, millainen merkitys ääneen lukemisella on lapsen kasvulle ja kehitykselle varhaiskasvatuksen opettajien mukaan alle 3-vuotiaiden päiväkotiryhmissä. Toisen kysymyksen avulla selvitetään, mitä erilaisia tapoja ja käytänteitä ääneen lukemiseen liittyy kyselyyn vastanneiden varhaiskasvatuksen opettajien päiväkotiryhmissä.

3 ÄÄNEEN LUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Ääneen lukemisen määrittelyä

Ääneen lukemisen voi määritellä eri tavoin. Tässä opinnäytetyössä ääneen lukeminen määritellään Liutan (2011) väitöskirjan mukaisesti, eli ääneen lukeminen on tilanne, jossa aikuinen lukee lapselle tai lapsiryhmälle. Ääneen lukemista suositellaan osaksi varhaiskasvatuksen arjen toimintoja, sillä ääneen lukemisen merkitys lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle on suuri. Ääneen lukemisella on merkittävä vaikutus lasten sanavarastoon ja äännetietoisuuteen. Lisäksi lukeminen vaikuttaa positiivisesti lapsen muuhun elämään, kuten keskustelutaitoihin, rauhoittumiseen ja oppimisvaikeuksiin. Se auttaa myös harjoittamaan tunnetaitoja ja empatiaa. Lapselle ääneen lukeminen on vuorovaikutustilanne, jossa lapsella tulisi olla oikeus nauttia kuulemastaan ja oppia ymmärtämään lukemisen tärkeys. (Liutta 2011.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan ääneen lukeminen toimii pohjana luku- ja kirjoitustaidon oppimiselle (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42). Aikuisen ääneen lukemisen merkitys on lapsen lukutaidon kehittymisen näkökulmasta keskeinen. Lukemisen väheneminen suomalaisten aikuisten keskuudessa välittyy väistämättä myös lasten lukutottumusten muodostumiseen. Säännöllinen ja monipuolinen lukeminen ja lukutaidon tukeminen on olennaista lapsen lukutaidon ja kielellisen kehityksen kannalta. (Lukukeskus 2021.)

Aikuisen lukiessa ääneen lapset saavat tekstistä kokonaisvaltaisemman käsityksen, sillä lasten oman lukutaidon puutteellisuus rajoittaa ymmärtämistä. Sujuvan ja selkeän lukemisen lisäksi myös varhaiskasvattajan ilmeet auttavat lapsia ymmärtämään tekstiä. Ilmeikäs lukeminen pitää yllä lapsen mielenkiintoa tekstiin. (Liutta 2011, 294–295.) Ääneen lukeminen voi myös helpottaa siirtymistä toiminnasta toiseen, kun pitää rauhoittua. Esimerkiksi ennen nukkumaan menoa tai ruokailuhetkeä on hyvä ottaa kirja esille. (Pekkarinen 2016.)

Perinteisessä passiivisessa lukutuokiossa aikuinen lukee lapselle ja lapsi kuuntelee sekä katselee kuvia. Aktiivisemmassa mallissa lapsi osallistuu tarinan muodostamiseen yhdessä aikuisen kanssa tasavertaisesti. Tällöin lukuhetket ovat

vuorovaikutuksellisia ja lapsi pystyy harjoittelemaan toisen huomioimista, vastaa-
mista, kysymistä ja kertomista. Lapsi pystyy myös itse päättämään, mistä kirjan
tapahtumista keskustellaan ja millä tavalla. (Suvanto 2011, 280–281.) Ääneen
lukemista voi hyödyntää myös muissa tilanteissa kuin lepoaika tai odotteluti-
lanteissa. Lapsille lukemista voi hyödyntää monipuolisesti erilaisissa projekteissa
ja lähes missä tahansa varhaiskasvatuspäivän tilanteessa. (Lukukeskus 2019.)

3.2 Ääneen lukemisen merkitys

3.2.1 Kielenkehitys

Lapsilla kielen kehitys alkaa jo varhain vauvaiässä vuorovaikutuksessa vanhem-
pien kanssa. Lapsen esikielellinen kehitys alkaa jo syntymästä ja kestää noin
kahteen ikävuoteen asti, kun lapsi alkaa viestiä puhutun kielen avulla. Vauvan
ääntelyt ovat aluksi kokonaisvaltaisia, mutta vähitellen niihin alkaa sisältyä vaih-
telua, kuten kiljahduksia, murinaa ja läppättelyä. (Hakamo 2011, 13.) Lapset op-
pivat vanhempien avulla sanoja ja niiden merkityksiä. Kielenkehitys on kuitenkin
myös paljon muuta kuin puhetta. Katse, äänensävy, ilmeet ja eleet ovat tärkeä
osa viestintää, jota lapsi oppii vanhempiensa avulla. Vauva- ja taaperoiässä hoi-
van, laulujen ja lorujen merkitys kielenkehitykselle korostuu. Myöhemmin myös
kirjojen lukemisen ja kuuntelemisen sekä yhdessä tekemisen ja pelaamisen mer-
kitys kasvaa. (Aivoliitto.fi n.d.)

Alle vuoden ikäisillä lapsilla ääntelystä alkaa erottua toistuvia tavorakenteita eli
kanonista jokeltelua. Lapsi alkaa kiinnostua sanoista ja osoittelee erilaisia esi-
neitä ja ihmisiä. Vähitellen lapsi alkaa tuottaa ensimmäisiä sanoja, ja sanasto
kasvaa kiihtyvällä vauhdilla ennen toista ikävuotta. Ilmaisun tukena lapsi käyttää
ilmeitä ja eleitä. Lapsen ilmaisu laajenee aikuisen tukiessa kielenkehitystä toista-
malla ja vahvistamalla lapsen havaintokokemuksia ja tunteita ääneen. Kielenke-
hitystä tukee myös kuvien ja kirjojen katselu, loruilu ja laulaminen lapselle. (Ha-
kamo 2011, 14.)

Kaksivuotiaana lapsi alkaa yhdistellä sanoja toisiinsa ja taivuttaa niitä. Lapsi alkaa myös keksiä omia sanoja. Aluksi puhe on sidoksissa lasta ympäröiviin asioihin ja tilanteisiin. Puhe muodostuu aluksi vain verbeistä ja substantiiveista, mutta vähitellen sanavarastoon ilmestyy myös kuvailevia sanoja. Vähitellen lapsen tuottamat lauseet alkavat pidentyä ja hän oppii uusia taivutusmuotoja. (Hakamo 2011, 14.)

Kolmevuotias lapsi puhuu jo lähes täysin ymmärrettävästi. Lapsi osaa muodostaa kahden-kolmen sanan lauseita, kuvailla tekemistään ja taivuttaa eri sanaluokkien sanoja. Puheen sujuvuudessa voi olla jonkin verran puutteita, joistakin sanoista voi puuttua äännteitä tai taivutuksessa voi tulla virheitä. Kielen oppimisen kannalta lapsen kolme ensimmäistä vuotta ovat erityisen tärkeitä. Tällöin lapsi oppii käyttämään omaa äidinkieltään suhteellisen virheettömästi. (Hakamo 2011, 15.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) mukaan yksi varhaiskasvatuksen tehtävistä on lujittaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymistä. Kielen kehityksen tukeminen on myös yhteydessä lapsen monilukutaidon kehittymiseen, kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Varhaiskasvatuksen henkilöstön on tietoisesti tuettava lasten kielellisen muistin ja sanavarannon laajenemista. Kiireetön ja rauhallinen keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat lapselle mahdollisuuden pohdiskella sanojen ja tekstien merkitystä. Sen avulla voi myös opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä. Alle 3-vuotiaan lapsen kielenkehitystä ei tue pelkkä passiivinen kuunteleminen, vaan kieltä on käytettävä monipuolisesti ja rikkaasti (Ahonen & Roos 2020). Lapsen kehittyvät kielelliset taidot avaavat uusia vaikuttamisen keinoja sekä mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2018, 40). Lisäksi lapsen kasvua ja edellytyksiä normaaliin kielelliseen kehitykseen tukevat varhaislapsuuden monipuoliset lukukokemukset (Lukukeskus 2021).

3.2.2 Kognitiivinen kehitys

Kognitiivisiksi toiminnoiksi kutsutaan tiedonkäsittelyyn liittyviä toimintoja. Keskeisiä toimintoja ovat kieli, oppiminen, ajattelu, havaitseminen, muistaminen ja

ongelmanratkaisu. Lapsen oman aktiivisuuden ja kiinnostuksen kohteiden lisäksi perimä ja ympäristö vaikuttavat lapsen kognitiivisten toimintojen kehittymiseen. Sveitsiläisen kehityspsykologin Jean Piaget'n mukaan lapsella ei ole perittyjä kykyjä valmiina reagoida ympäristöönsä vaan ainoastaan valmius siihen (Nurmi ym. 2015, 23). Myönteinen vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä sekä lapsen saama emotionaalinen tuki vahvistavat lapsen kognitiivista kehitystä (Nurmiranta ym. 2009, 33). Vuorovaikutuksessa ympäristönsä ja siinä toimivien ihmisten kanssa lapsi muodostaa skeemoja eli jäsenyntyitä toimintatapoja. Kun skeemat muodostuvat, lapsi suhteuttaa omaa käytöstään uusiin tilanteisiin ja ympäristöön sekä mukauttaa omaa toimintaansa tilanteen vaatimalla tavalla. (Nurmi ym. 2015 23–24.)

Piaget määrittelee teorian ajattelun kehityksestä neljään eri vaiheeseen: sensoriseen kauteen (0–2 v), esioperationaaliseen kauteen (2–7 v), konkreettisten operaatioiden kauteen (7–11 v) sekä muodollisten operaatioiden kauteen (11–14 v). Esittelemme tässä opinnäytetyössä vain sensomotorisen vaiheen, sillä aiheemme käsittelee alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatusta. (Rusanen 2008, 272.)

Sensomotorinen vaihe ajoittuu kahteen ensimmäiseen ikävuoteen. Pieni vauva hankkii tietoa havainnoimalla, koskettelemalla, käsittelemällä ja liikkumalla aktiivisesti. Oppiminen tapahtuu toistojen avulla esimerkiksi leikin yhteydessä. Tässä kehitysvaiheessa lapsi oppii ymmärtämään esineiden pysyvyyden, vaikka ne eivät olisi koko aikaa hänen näköpiirissään. Esineiden pysyvyyden ymmärrystä lapsi tarvitsee, jotta hän voi kokea ympäröivän maailman pysyvänä ja ehjänä. (Nurmiranta ym. 2009, 34.)

Yksi ääneen lukemisen keskeisistä tavoitteista on herkistää lasta ja ruokkia hänen mielikuvitustaan. Kirjojen lukeminen on myös hyvä tapa harjoittaa lapsen keskittymiskykyä, ja se myös antaa mahdollisuuden hiljentymiseen hektisen päivän eri vaiheissa. Aikuinen voi antaa tilaa lapsen omalle mielikuvitukselle kertomalla tarinoita omasta ulkomuististaan. Näin aikuiselle jää myös enemmän aikaa lapsen tarkkailuun, ja lapsi voi omassa mielikuvituksessaan luoda sadun kuvista juuri sellaisia kuin haluaa. Lapsen vastaanottokykyä ja mielikuvituksen kantavuutta voi testata lukemalla kirjoja, joissa ei ole kuvia, tai joissa kuvia on hyvin

vähän. Lapsi saa itse kuvailla kirjan tapahtumat ja henkilöt mieleisikseen ja esimerkiksi piirtää oman kuvituksen ääneen lukua kuunnellessa. (Heikkilä-Halttunen 2015, 106–108.)

3.2.3 Sosiaalinen ja emotionaalinen kehitys

Ääneen lukemisella on suuri merkitys tunnetaitojen opettelussa. Kuvakirjat opettavat empatiataitoja ja kykyä ottaa myös toisten tunteet huomioon. Esimerkiksi kun lapselle lukee sadun rumasta ankanpoikasesta, hän tuntee empatiaa syrjittyjä kohtaan. Jos kirjan sankari suree, iloitsee tai pelkää, lapsi voi samastui tämän tunteisiin. Lukuharrastuksella on huomattu olevan yhteys lapsen sosiaaliseen taitoon tulla toimeen muiden ihmisten kanssa. (Heikkilä-Halttunen 2015, 49–52.)

Ääneen lukeminen laajentaa lapsen ymmärrystä elämästä. Murto-osa lastenkirjoista on lähtökohtaisesti laadittu sellaisiksi, että niissä on jokin terapeutin merkitys. Lastenkirjoja on käytetty ongelmanratkaisun ja voimaantumisen apuvälineinä vuosisatojen ajan. Viime aikoina lastenkirjallisuudessa on kiinnitetty huomiota sellaisiin kirjoihin, jotka auttavat, kun lapsi tarvitsee lohtua, ymmärrystä ja aivan konkreettista apua arkielämän erilaisiin kriiseihin ja pitkäaikaisiin traumoihin. Kirjojen avulla voi käsitellä lasta askarruttavia asioita, kuten vanhempien eroa tai lemmikin menettämistä. Aikuiselta vaaditaan herkkyyttä huomata, milloin lapsi on valmis työstämään vaikeita aiheita. Kuitenkin kaikkein akuuteimmassa kriisinvaiheessa lapsen turvattomuutta, epätietoisuutta ja lohduttomuutta voi olla hyvä liennyttää täysin päinvastaista aihepiiriä käsittelevillä kirjoilla. (Heikkilä-Halttunen 2015, 52–56.)

Ääneen lukeminen on myös tärkeässä roolissa lapsen minäkuvan vahvistumisessa. Lastenkirjallisuuden ääneen lukemisella voi olla myös merkittävä vaikutus sellaisten lasten elämässä, joilta puuttuu kannustava aikuinen tai jotka kokevat olevansa erilaisia kuin muut. Ääneen luettavissa lastenkirjoissa poika voi tanssia balettia tai tyttö viilettää moottoripyörällä ilman prinssiä. Ääneen lukeminen rohkaisee lasta olemaan juuri sellainen kuin on. Ääneen lukemisen avulla lapsi voi saada innostusta kehittää omaa lahjakkuuttaan, jota kukaan ympärillä oleva ei

näe. Kirjojen kuunteleminen vahvistaa lapsen itsetuntoa, minäkuvaa ja identiteettiä. (Helovuori 2016, 32.)

Lapsen sosiaalisella kehityksellä tarkoitetaan yksilön kehitystä eri ryhmien sekä yhteisöjen jäseneksi. Sosiaalinen kehittyminen on aina sidoksissa siihen ympäristöön, jossa lapsi elää. Lapsen kehittyessä sosiaalisesti hän ymmärtää noudattaa ympärillä olevia, kulttuuriin liittyviä lakeja, normeja ja tapoja. Sosiaalisen kehityksen tärkeimpiä osa-alueita ovat toisten huomioon ottaminen sekä pitkäjänteisyyden ja rajojen oppiminen. Pitkäjänteisyydellä tarkoitetaan luopumista halujen välittömästä tyydytyksestä ja oppimista luottamaan siihen, että tyydytyksen lykkääminen johtaa pitkällä tähtäimellä suurempaan tyydytykseen. Toisten huomioon ottamisen eli empatiakyvyn oppimisen kautta lapsi oppii ymmärtämään toisen tunnetilaa sekä luopumaan itsekeskeisyydestään, joka on melko luontaista pienelle lapselle. Lapselle voi olla aluksi haastavaa hyväksyä ympäristön asettamia rajoja. Itsehillintä ja empatiakyky auttavat kuitenkin lasta ymmärtämään edut, joita rajoihin myöntymisestä saa. (Nurmiranta ym. 2009, 45–46.)

Sosiaalisuus tarkoittaa ihmisten synnynnäistä halua olla toisten ihmisten kanssa vuorovaikutuksessa. Ihmisten kykyä tulla toimeen toisten ihmisten kanssa kutsutaan sosiaalisiksi taidoiksi. Nämä taidot karttuvat kokemusten sekä kasvatuksen kautta. Lapsuuden kokemukset, elinympäristö ja luonteenpiirteet vaikuttavat siihen, millaisiksi sosiaaliset taidot kehittyvät. Sosiaalisia taitoja on mahdollista harjoitella ja vahvistaa läpi elämän. (Keltikangas-Järvinen 2012, 49–50.)

Tunteet toimivat kehityksen perustana. Hyvinvointimme perustuu tunteisiin eli emootioihin sekä niiden tunnistamiseen. Tunteet ovat synnynnäisiä, ja lapsen ja vanhempien välinen tunneviestintä on varhaisinta viestintää heidän välillään. Varhainen vuorovaikutus ohjaa tunteiden ilmaisun ja säätelyn kehitystä. Kun aikuinen tunnistaa, ymmärtää ja nimeää vauvan tunteita, alkaa lapsi vähitellen tulla tietoiseksi tunteistaan ja omasta itsestään. Kun aikuinen vastaa lapsen tarpeisiin ja antaa mahdollisuuden ilmaista kaikkia tunteitaan, lapsi oppii luottamaan siihen, että tunteita saa ja voi ilmaista. (Nurmiranta ym. 2009, 53–55.) Taitojen karttuessa tunneälykäs lapsi oppii tunnistamaan muiden tunteet ja asettumaan heidän asemaansa. Lapsi, joka on muita ihmisiä kohtaan myötätuntoinen, saa paremmat eväät elämäänsä. (Helovuori 2016, 41.)

Tunteiden tunnistaminen toimii perustana empatiakyvyn kehittymiselle. Edellytyksenä tunteiden säätelyn kehitykselle on tietoisuus omista tunteista ja kyky tarkkailla niitä. Lapsen emotionaalinen kehitys määritellään siis siitä lähtökohdasta, miten lapsi ymmärtää oletettuja peruseemootioita, kuten pelkoa, suuttumusta, inhoa, surua, iloa ja kiinnostusta. (Nurmiranta ym. 2009, 52–55.)

4 LUKUHETKIEN TOTETUTTAMINEN

4.1 Lasten vaikuttamisen mahdollisuudet

Lasten mahdollisuudet vaikuttaa itse kirjojen valintaan sekä se, että aikuinen havainnoi lasten mielenkiinnon kohteita, ovat osana lukuhetkien toteuttamista. Onnistunutta lukuhetkeä ohjaa se, että lapset pääsevät itse valitsemaan mieluisat kirjat lukuhetkelle. Kuten on ymmärrettävissä vaikuttamisen mahdollisuudet linkittyvät vahvasti osallisuuteen, joka puolestaan on hyvin ajankohtainen teema tällä hetkellä varhaiskasvatuksessa.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa todetaan näin: ”Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti” (Sopimus lyhennettynä n.d., 12 artikla). YK:n lasten oikeuksien sopimuksen lisäksi lapsen osallisuus huomioidaan varhaiskasvatuslaissa ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Lapsi nähdään varhaiskasvatuksen arjessa toimijana, ja lasten osallisuutta tulee vahvistaa sensitiivisellä kohtaamisella ja myönteisillä kokemuksilla kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 30.)

Osallisuutta on alettu vasta viime vuosina nimetä ja käsitellä onkin määritelty monin eri tavoin. Yksi määritelmä osallisuudelle on, että lapset ovat aktiivisia toimijoita sekä ryhmän jäseniä. Tärkeää on, että heidän ajatuksiaan ja mielipiteitään kuullaan ja huomioidaan. Lapsilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa omaan elämään liittyviin päätöksiin sekä hyväksytyksi ja ymmärretyksi tulemiseen. Kun osallisuutta ruokkiva ilmapiiri ympäröi lasta pienestä pitäen, hänestä kasvaa yksilö, joka uskaltaa rohkeasti vaikuttaa asioihin. (Osallisuus varhaiskasvatuksessa -videosarja n.d.)

Osallisuus päiväkodissa on lapsen oikeutta tulla kuulluksi, kohdatuksi arvokkaasti ja tuetuksi yksilöllisissä taidoissa. Lisäksi halu osallistumiseen tulee turvata osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien tarjoamisen kautta. Varhaiskasvatus-

suunnitelmassa korostetaan lapsen osallisuutta toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Ääneen lukeminen varhaiskasvatuksessa on asetelmaltaan usein aikuisjohtoista. (Ahonen 2018, 67–71.)

Lasten osallisuutta voidaan tukea osallistamalla heitä toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen sekä arvioimiseen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 30). Myös ääneen lukemisen avulla voidaan kehittää lasten osallisuutta. Kirjojen valinta ei saisi aina perustua aikuisen mieltymyksiin. Lapsille mieleiset aiheet auttavat myös keskittymään kuuntelemiseen. Alle 3-vuotiaiden ryhmässä tärkeää on havainnoida lasten mielenkiinnon kohteita ja valita kirjoja niiden mukaan. Pienimmät lapset eivät välttämättä osaa vielä sanallisesti kertoa, mitä he haluaisivat luettavan. Aikuiselta vaaditaan pedagogista ja sensitiivistä havainnointitaitoa, jotta lapsen mielipiteet tulevat ymmärretyksi. Ikä ei saisi olla esteenä lapsen näkemyksen huomioon ottamiselle. Osa varhaiskasvattajista onkin sitä mieltä, että alle kolmevuotiailla lapsilla osallisuus on merkityksetöntä ja lapset kaipaavat vain perushoitoa ja läsnäoloa. Perushoidon ja läsnäolon saanti ei kuitenkaan kumoa lasten osallisuutta. Osallisuutta voidaan tukea jo pienestä pitäen tarttumalla lapsen aloitteisiin eri tilanteissa. (Ahonen 2018, 70–71.) Esimerkiksi kun lapsi ojentaa kirjan, on se melko selvä merkki siitä, että lapsi tahtoo aikuisen lukevan hänelle juuri sen kirjan. Muita osallisuutta tukevia tilanteita arjessa voivat olla muun muassa satukirjan valitseminen lepohuoneeseen tai pottakirjan valitseminen potalle mentäessä.

Kirjojen lukemishetket taaperoiässä ovat vuorovaikutuksellisia. Lapsi voi kommentoida, ihmetellä, kysellä ja nimetä kirjasta asioita. Osallisuuden toteutumisen kannalta on tärkeää, että aikuinen antaa tilaa lapsen kysymyksille, antaa vastauksia tai toistaa lapsen kysymyksen tai toteamuksen. Tämä kannustaa jatkamaan keskustelua ja ihmettelemään yhdessä sekä vahvistaa lapsen kuulluksi tulemisen tunnetta. (Heikkilä-Halttunen 2015, 36–37.)

Lasten osallisuutta kirjojen valinnassa voidaan toteuttaa myös antamalla heidän valita kirjoja kirjastossa. Monien päiväkotien pihassa käy kirjastoauto tai kirjasto on lähellä, ja sinne voidaan tehdä retkiä. Lapset saavat itse tutkia ja valikoida heitä kiinnostavia kirjoja. Myös alle kolmevuotiaat lapset pystyvät katsomaan kirjojen kansia ja kuvia esimerkiksi aikuisen avustuksella. Päiväkodeissa voidaan

myös viettää oman lelun päivän sijasta oman kirjan päivää. Lapset voisivat tuoda kotoaan heidän sen hetkisen suosikkikirjansa ja esimerkiksi esitellä sen ryhmälle, tai pienempien lasten kohdalla aikuinen voisi lukea kirjan. Kuulluksi tulemisen lisäksi lapsi oppisi keskustelemaan kirjoista ja huomaamaan, että jokaisella on omat mieltymyksensä kirjojen suhteen. (Heikkilä-Halttunen 2015, 119.)

Yksi osallisuutta kehittävä tapa on myös saduttaminen. Saduttamisessa kyse on siitä, että lapsi saa kertoa oman tarinan ja aikuinen kirjoittaa sen sanatarkasti ylös. Saduttamisen lähtökohtana on, että aikuinen haluaa vilpittömästi kuulla, mitä sanottavaa lapsella on, ja lapsi ymmärtää, että meillä jokaisella on tärkeää sanottavaa ja se on merkityksellistä. Sadutuksen lopuksi aikuinen lukee tarinan lapselle ääneen. Alle kolmevuotiaiden lasten kohdalla sadutus voi olla helpompaa, jos lapsi saa ensin piirtää kuvan, jonka jälkeen hän sanallistaa sen kertomuksen muotoon. (Heikkilä-Halttunen 2015, 120.)

4.2 Vuorovaikutus ja läheisyys

Vuorovaikutus määritellään kahden tai useamman ihmisen väliseksi vastavuoroiseksi kommunikaatioksi. Se sisältää kaiken sen, millä tavalla toimimme toisten ihmisten kanssa ihmissuhteessa. Vuorovaikutus voi olla sanatonta tai sanallista. Sanallinen vuorovaikutus voi olla sanoja, puhetta tai ääntelyitä. Sanaton taas eleitä, ilmeitä ja katseita. Verkossa vuorovaikutus voi tapahtua kirjoittaen, hymiöillä tai lyhennesanoja käyttäen. (Väestöliitto 2018.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kerrotaan, että lapsen kokemus kuulluksi tulemisesta ja siitä, että hänen aloitteisiinsa vastataan, ovat oleellisessa roolissa vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta. Nonverbaalisiin viesteihin reagointi on keskeistä vuorovaikutussuhteen syntyemiselle: aikuisen on osattava sensitiivisesti vastaanottaa näitä viestejä. Sen lisäksi, että aikuinen ottaa viestin vastaan, niihin on myös reagoitava sensitiivisesti. Vuorovaikutustaidot kehittyvät, kun lasta tuetaan ja kannustetaan kommunikoimaan toisten lasten ja aikuisten kanssa. Hyvän hoidon ja huolenpidon perusta on aikuisen ja lapsen vastavuoroinen sekä kunnioittava vuorovaikutussuhde, johon kuuluu myös myönteinen kosketus ja läheisyys. (Opetushallitus 2018.)

Vuorovaikutustaitojen tukemisessa onkin siis avainasemassa se, että lapsi tulee kuulluksi, lapsen aloitteisiin vastataan sekä lapsia kannustetaan vuorovaikutukseen toisten lasten kanssa. Vuorovaikutustaitoja voidaan lasten kanssa opetella tukemalle lasten spontaaneja keskustelunaloituksia ja rohkaistaan lapsia kertomaan ajatuksiaan sekä mielipiteitään omista kokemuksistaan. Lasten vuorovaikutustaitoja tuetaan erilaisilla vuorovaikutusleikeillä ja heidän kanssaan harjoitellaan vuorovaikutuksen sääntöjä. (Ahonen 2018, 78–88)

Yhteiset lukuhetket ovat lapsen kehityksen kannalta tärkeitä kohtaamisia, sillä niissä hetkissä aikuinen on lasta varten ja ainoastaan hänen käytettävissään. Kiireetön ja hälytön hetki välittää lapselle tunteen, että hän on aikuiselle tärkeä ja hänen ajatuksiaan halutaan aidosti kuulla. (Heikkilä-Halttunen 2015, 35.) Lukuhetkellä lapsen ja aikuisen huomio on kiinnittynyt samaan asiaan ja molemmilla osapuolilla on tasavertainen mahdollisuus vaikuttaa tilanteen eteenpäin viemiseen. Jaettu tarkkaavaisuus on parasta mahdollista vuorovaikutusta lapsen ja vanhemman välillä. (Helovu 2016, 16.)

Yhdessä aikuisen kanssa koetut lukuhetket ovat lapsen oppimisen ja lahjakkuuden edistämiseksi parasta ravintoa. Aikuisen läsnä ollessa lapsi tuntee olevansa tärkeä ja kokee tulevansa hyväksytyksi sellaisena kuin hän on. (Helovu 2016, 27.) Yhteisille lukuhetkille ei kannata laatia tiukkaa ohjeistusta, sillä jokainen lapsi on erilainen ja jokainen lapsi tekee hetkestä omannäköisensä. Tärkeää olisi kuitenkin sulkea pois kaikki ulkoiset ärsykkeet, jotta ne eivät katkaisisi lukutuokiota. (Heikkilä-Halttunen 2015, 35.) Lukemista voidaan hyödyntää arjessa monin eri tavoin. Tutun aikuisen rauhoittava ääni ja ennestään tuttu satu voivat rauhoittaa ja tuoda lapsille turvaa lepohetkillä. (Aivoliitto 2019.)

Yhteisillä lukuhetkillä ollaan usein lähekkäin ja kirjat auttavat lasta rauhoittumaan ja keskittymään. Fyysinen läheisyys ja sylissä pitäminen kasvattaa lapsen itsetuottamusta. (Heikkilä-Halttunen 2015, 17.) Alle 3-vuotiaan on nautinnollista kuunnella lukuhetkeä aikuisen sylissä, mutta päiväkodissa ongelmaksi nousee suuri lapsimäärä, jolloin kaikki eivät mahdu syliin.

4.3 Ääneen lukemisen ympäristö

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristön tulee olla varhaiskasvatuslain mukaan kehittävä, terveellinen ja turvallinen. Oppimisympäristön avulla edistetään tärkeitä asioita, mm. lapsen kielellistä kehitystä, yhdenvertaisuutta, kulttuurista moninaisuutta, osallisuutta ja yhdessä tekemistä. Oppimisympäristöä on kehitettävä siten, että laaditut tavoitteet saavutetaan ja ne tukevat lapsen itsetunnon sekä sosiaalisten taitojen ja oppimisen taitojen vahvistumista. Oppimisympäristöä tarkasteltaessa tulee muistaa, että se ei rajoitu vain fyysisiin tiloihin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostetaan, että oppimisympäristöön kuuluu myös psyykinen ja sosiaalinen ulottuvuus, kuten oppivana yhteisönä toimiminen, joka edellyttää lapsen yksilöllisten sosiaalisemotionaalisten taitojen tukemista. Näiden taitojen tukemisessa on avainasemassa pienryhmätoiminta. Pienessä ryhmässä myös ne lapset, jotka tarvitsevat enemmän yksilötason tukea, saavat realistisemman mahdollisuuden toimia osana oppivaa ympäristöä. (Oppimisympäristöt varhaiskasvatuksessa -video 2017.)

Laadukkaasta oppimisympäristöstä puhuttaessa tulee aina tarkastella myös ryhmän sisäistä ilmapiiriä. Hyvän ilmapiirin toteutumiseen vaikuttavat yksilöiden sosiaaliset ja emotionaaliset taidot, ryhmän keskinäinen vuorovaikutus sekä ryhmän jäsenten kokemus ryhmään kuulumisesta ja siellä vaikuttamisesta. Niin huonon kuin hyvänkin ilmapiirin aistii nopeasti. (Ahonen 2018.) Teknisesti ryhmä voi olla hallussa, mutta todellisen ilmapiirin tekee se, kuunnellaanko kaikkia ja onko toiminta ilmapiirin perusteella lämmintä ja turvallista.

Ihanteellinen fyysinen ympäristö on vanhempien, kasvattajien ja lasten mielestä kodinomainen ja sellainen, että tila itsessään edistää lasten aktiivisuutta. Kirjat ja lelut olisi hyvä asetella lasten saataville, jotta ne houkuttelisivat lasta tutkimaan ympäristöä. Fyysisen oppimisympäristön tulee olla oppimista edistävä, ei estävä. Fyysinen oppimisympäristö on mikä tahansa paikka, jossa tapahtuu oppimista. Oppimisympäristöä voidaan laajentaa myös päiväkodin ulkopuolelle, esimerkiksi kirjastoon tai kirjastoautolle. (Ahonen 2018, 115–117.)

Oppimisympäristön tulee olla innostava ja tukea lasta parhaalla mahdollisella tavalla oppimisessa. Ääneen lukemisen kannalta otollisin oppimisympäristö on sellainen, jossa lapsen on helppo tutustua kirjoihin. Kirjojen tulisi olla helposti saatavilla, rakennuspalikoiden ja lelujen tapaan laatikossa, korissa tai matalassa hyllyssä kansikuva näkyvillä. Eri puolille yhteisiä tiloja voi sirotella vaihtuvia kirjavalikoimia teemoittain. Teemoja voivat olla esimerkiksi tunteet, luonnonilmiöt sekä ihmisen kasvu ja kehitys. Lasten osallisuuden tulisi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan näkyä oppimisympäristön suunnittelussa, ja oppimisympäristöjä voi onneksi muokata jo pienin muutoksin. Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 16–17.)

Varhaiskasvatuksen opettajan tehtävä on suunnitella ja luoda ääneen lukemista tukeva ympäristö. Kielellisesti rikkaassa oppimisympäristössä on tarjolla monipuolisesti kirjoja ja mahdollisuus tutustua niihin. Ääneen lukemiselle suotuisa ympäristö on sellainen, jossa lukemiselle on varattu riittävästi aikaa sekä jokin rauhallinen ja mieluisa paikka. (Brandt & Heikkinen 2014, 17–18.)

4.4 Kirjojen valinta

Lastenkirjallisuudessa tarjonnan runsaus näkyy siinä, että kirjoja julkaistaan monissa eri formaateissa ja niille on annettu erilaisia nimiä. Alle 3-vuotiaiden kuvakirjoissa teksti ja kuvat ovat tasapainossa keskenään. Kuvakirjoissa teksti ja kuva tukevat toisiaan. Parhaimmillaan kuvista välittyy jotain, mikä täydentää tekstistä. Kuvakirjan kielen tulee olla nasevaa, tarina edetä rytmikkäästi ja kielen on oltava tarpeeksi laadukasta ja vivahteikasta. (Heikkilä-Halttunen 2015, 39–42.) Kuvakirjatarjonta on nykyisin monipuolista, ja alle 3-vuotias lapsi valitseekin mielellään kirjan kuvien perusteella. (Helovuori, 2016, 37.) Kuvakirjan hahmoin, juoneen tai tarinaan liittyvät kliseet toistuvat usein lastenkirjasta toiseen. Usein kuvakirjoissa päähenkilö on jokin herttainen tai pörröinen eläin, johon lapsi voi helposti kiintyä ja samaistua. Kuvakirjoissa seikkailee hahmoina myös paljon tavallisia lapsia. Alle 3-vuotiaan on helppo samaistua realistisiin kuvakirjoihin, joissa on tuttuja miljöitä: koti, kauppa, mummola, leikkipuisto tai päiväkotia. Kuvakirjojen avulla voi myös etäännyttää miljöötä arjesta poikkeavan tarinan maailmaan, jolloin kirjan

tarina ei tule liian lähellä lapsen omaa elämää. Jokainen kuvakirja toimii alle 3-vuotiailla lapsilla myös tietokirjana. (Heikkilä-Halttunen 2015, 41.)

Kuvakirjojen avulla alle 3-vuotiaan on helppo ottaa tuntumaa omaan arkeensa. Lapsi alkaa harjoitella arjen perustaitoja yhden ja kolmen ikävuoden välissä. Kuvakirjoissa esiintyvät laaja-alaiset aiheet ja lähestymistavat tarjoavat mahdollisuuksia löytää erilaisia aihepiirejä, joista lasten kanssa voi keskustella. Kuvakirjoissa löytyykin paljon tarjontaa niin kutsutuista täsmäkirjoista, joissa käydään läpi arjen taitoja ja kannustetaan lasta harjoittelemaan niitä. Alle 3-vuotiaalle sopivissa täsmäkirjoissa voidaan käsitellä esimerkiksi kuivaksi opettelua, tutista luopumista sekä pukemista ja riisumista. Täsmäkirjat voivat myös olla loistava apu isommissa elämänmuutoksissa, kuten päiväkodin aloittamisessa tai kriiseissä, kuten lemmikin menettämisessä tai vanhempien avioerossa. (Helovuori 2016, 38–39.)

Kuvakirjojen monipuolisessa tarjonnassa näkyy myös yhteiskunnallinen monikulttuuristuminen. Modernit kuvakirjat mahdollistavat sen, että lapset pystyvät kirjallisuuden kautta tutustumaan monikulttuurisuuteen ja lapsiin eri puolilta maailmaa. Kuvakirjat ovat oiva apuväline vanhemman ja lapsen välillä keskustella erilaisuudesta ja samanlaisuudesta. Kuvakirjat voivat olla yksi väylä kansainvälisyyskasvatuksessa siihen, että lapsi oppii, että meidät kaikki on veistetty loppujen lopuksi samasta puusta. (Helovuori 2016, 34.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Laadullinen tutkimus

Toteutimme opinnäytetyön kvalitatiivisena kyselytutkimuksena, jota kutsutaan myös laadulliseksi tutkimukseksi. Laadullinen tutkimus sisältää erilaisia aineistonkeruumenetelmiä, joiden avulla voidaan tutkia tutkittavien ihmisten tapoja tiettyllä tavalla. Pääpiirteisiin kuuluu muun muassa erilaisten merkitysten tulkitseminen ja niiden laaja-alainen analysointi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 25–26.) Edellytyksenä kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän konkreettinen kuvaaminen. Kohdetta on tarkoitus tutkia mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 161.)

Laadullisen tutkimuksen piirteisiin kuuluu oleellisesti havaintojen teoriapitoisuus. Havaintojen teoriapitoisuus eli se, millainen yksilön käsitys ilmiöstä on, millaisia välineitä tutkimuksessa käytetään ja millaisia käsityksiä tutkittavalle ilmiölle annetaan, vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tutkittavan oma näkökulma tulee esille ja että hänellä on mahdollisimman paljon kokemusta tutkittavasti ilmiöstä. Laadullinen tutkimus on ymmärtävää ja ihmistieteellistä tutkimusta, jossa teoriaan on kyettävä suhtautumaan kriittisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 25.)

5.2 Aineiston keruu

Toteutimme aineiston keruun kyselylomakkeella (liite 1). Kysely toteutettiin verkkokyselynä, jota jaettiin Facebookissa alle 3-vuotiaiden Varhaiskasvatus ja Sosionomit varhaiskasvatuksessa -ryhmissä. Erillistä tutkimuslupaa emme työhömme tarvitse, vaan jokainen vastaaja sai osallistua vapaaehtoisesti ja anonymisti kyselyyn vastaamiseen.

Kyselyn avulla pyrimme etsimään ja analysoimaan vastausten yhteisiä tai eroavia piirteitä suhteessa toisiinsa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 97). Kyselyn tekeminen vaatii tutkijoilta tarkkuutta, aikaa ja tietotaitoa. Valitsimme

menetelmäksi kyselytutkimuksen, sillä sen hyötyjä ovat kerätyn aineiston laajuus ja menetelmän tehokkuus. (Hirsjärvi ym. 2014, 195.) Kyselylomakkeen verkkoalustaksi valitsimme Google Formsin.

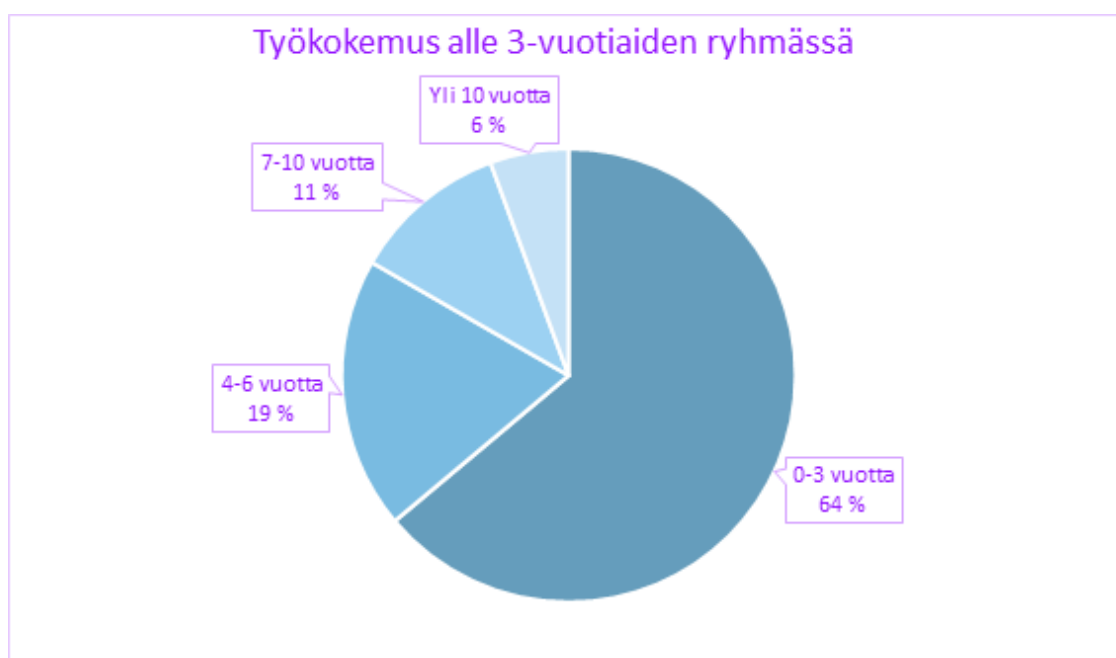
Valitsimme tutkimukseen sähköisen lomakkeen siksi, sitä on helppo jakaa eteenpäin. Tutkimusmenetelmä valittiin myös siitä syystä, että se mahdollisti laajan ja monipuolisen aineiston. Kyselyn kohdejoukkona olivat varhaiskasvatuksen opettajat ympäri Suomea. Vallitsevan COVID-19-tilanteen takia kyselyn toteuttaminen verkossa oli vastuullista, koska tutkijan läsnäolo ei ollut tarpeen. Kaikille vastaajille esitettiin samat kysymykset samassa järjestyksessä eli kysely on muodoltaan puolistrukturoitu (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 56–57). Kyselyssä käytimme pääasiassa avoimia kysymyksiä, mutta mukana oli myös muutamia määrällisiä kysymyksiä. Avoimet kysymykset antavat mahdollisuuden vastata kysymykseen omin sanoin, ja niiden avulla saadaan kerättyä enemmän tietoa. Ne myös antavat enemmän tilaa vastaajan omille ajatuksille.

Kyselylomakkeemme oli tiivis, ja laadimme kysymykset tutkimuskysymystemme perusteella. Kyselylomake muodostui yhteensä kahdeksasta kysymyksestä, joista kaksi oli taustakysymyksiä. Kyselylomakkeen lopussa oli vielä vapaa sana-kohta. Vastaajan näkökulmasta kysymykset on hyvä pitää lyhyinä ja selkeinä. Kysymykset käsittelevät ääneen lukemisen käytänteitä, tavoitteita sekä sitä, millainen oppimisympäristö ääneen lukemiselle on alle 3-vuotiaiden lapsiryhmässä. Lisäksi kysyimme varhaiskasvatuksen opettajilta, millaisia kirjoja he lukevat lapsille, millä perustein he valitsevat kirjat ja miten lapset pääsevät itse vaikuttamaan kirjojen valintaan.

Kyselylomake tehtiin helmikuussa 2021 ja julkaistiin 28. helmikuuta illalla kello 20.50 Facebook-ryhmissä "Sosionomi (AMK) varhaiskasvatuksessa" ja "Alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatus". Kyselyyn asetettiin vastausrajaksi 50 ensimmäistä vastausta. Verkkokyselyissä voi toisinaan muodostua ongelmaksi vastaajien kato. Vastoin odotuksia saimme 50 vastaajaa täyteen yhden illan aikana.

Kyselyn alussa kartoitettiin taustakysymysten avulla vastaajien valmistumisvuotta sekä työkokemusta alle 3-vuotiaiden ryhmässä. Kuvioista 1 selviää varhaiskasvatuksen opettajien työkokemus alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa. Kyselyyn vastanneista suurin osa oli työskennellyt alle 3-vuotiaiden ryhmässä 0–3 vuotta. Kuvioista 1 voidaan kuitenkin tulkita, että kyselyyn osallistui eri pituisia työuria tehneitä varhaiskasvatuksen opettajia. Kyselystä selvisi, että vastaajien valmistumisvuosi sijoittui vuosien 1987–2021 välille. Suurin osa vastaajista oli valmistunut vuonna 2020.

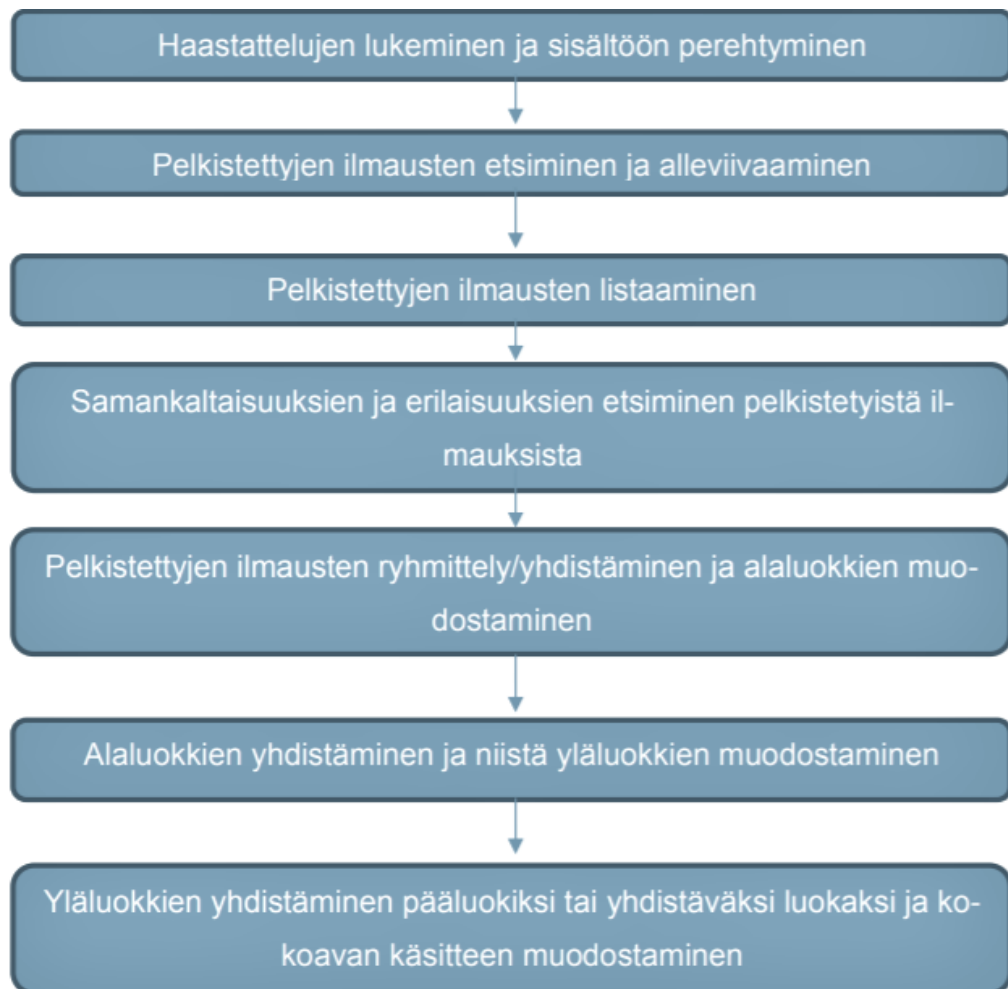

KUVIO 1. Työkokemus alle 3-vuotiaiden ryhmässä

5.3 Aineiston analyysi

Tutkimuksen analyysivaiheessa aineisto jaettiin osiin, pelkistettiin ja ryhmiteltiin (Kuvio 2.) Vastaukset olivat Google Forms -lomakkeella, joten ensimmäisenä kaikki vastaukset kopioitiin Word-tiedostoon lukemisen helpottamiseksi. Kokonaisuudessaan aineistoa oli 18 sivua. Lukemisen jälkeen jokaisesta vastauksesta etsittiin samankaltaisuuksia, jotka värikoodattiin teemoittelun helpottamiseksi. Näin pystyttiin myös hyödyntämään tutkimuskysymysten kannalta oleelliset tiedot sekä helpotettiin aineiston analysointia.

Värikoodauksen jälkeen aineisto ryhmiteltiin ja esille nousseista teemoista muodostettiin erilaisia alaluokkia, jotka nimettiin sisällön mukaan. Tämän jälkeen alaluokille muodostettiin yläluokat etsimällä teemoista kytkeytyviä tekijöitä. Yläluokat nimettiin niitä kuvaavilla käsitteillä. Viimeisessä vaiheessa muodostettiin yläluokille pääluokat, joista saatiin opinnäytetyöhömmme teemat.

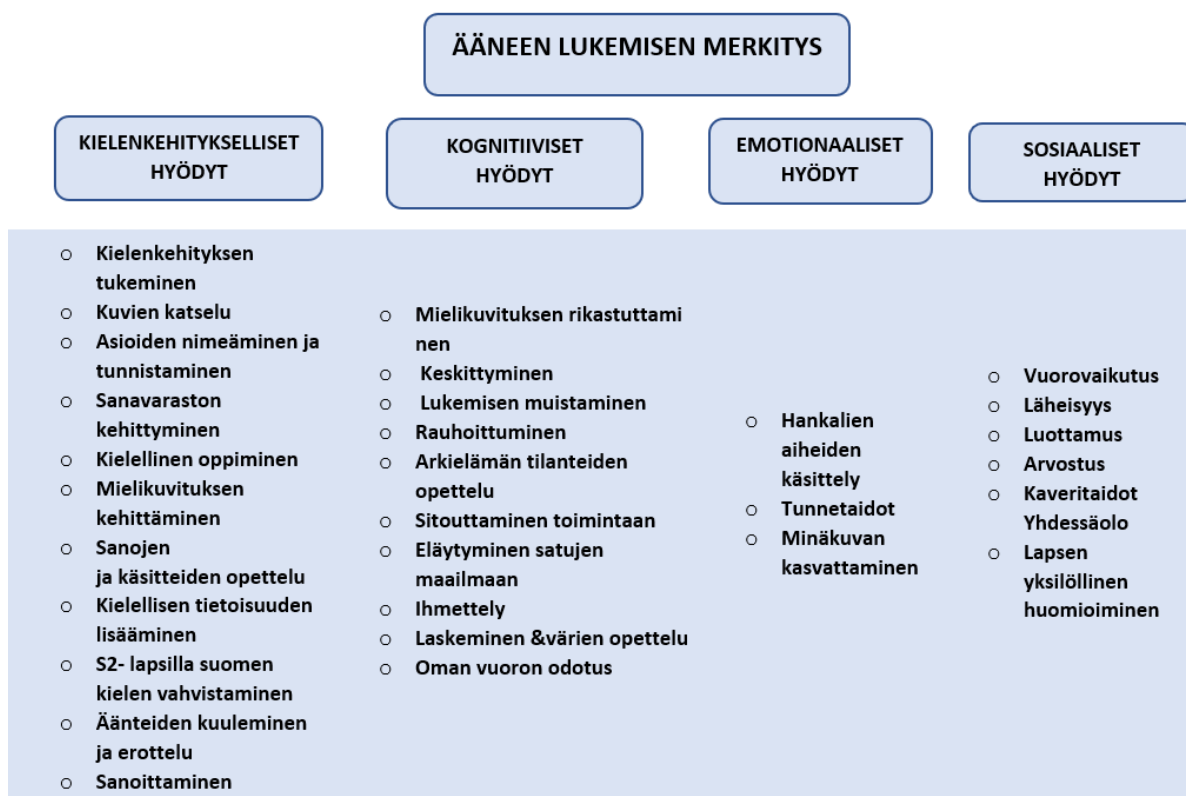
KUVIO 2. Teorialähtöisen sisällönanalyysin eteneminen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123)

Aineistosta laadittiin looginen kokonaisuus, joka tuottaa uutta tietoa. Tarkoituksena oli selvittää tutkittavan tekstin merkityksiä ja kuvata tutkittavaa ilmiötä. Tutkimus rakentui saadun tiedon ympärille, eli sitä eivät ohjaa aiemmat tutkimustiedot. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Ääneen lukemista on tutkittu melko vähän, minkä vuoksi teorialähtöinen analyysi sopii opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Ääneen lukemisen merkitys

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä ääneen lukemisen merkityksestä. Varhaiskasvatuksen opettajista kaikki mainitsivat vastauksissaan kielenkehityksellisiä, kognitiivisia, emotionaalaisia tai sosiaalisia hyötyjä. Näistä muodostui neljä keskeisintä teemaa. Alla olevasta kuviosta 3 nähdään kyselyissä mainittuja ääneen lukemisen merkityksiä.

KUVIO 3. Ääneen lukemisen merkityksiä

Kuten kuviosta on nähtävissä, varhaiskasvatuksen opettajien mielestä yleisimpiä ääneen lukemisen merkityksiä varhaiskasvatuksessa ovat kielenkehitykselliset ja kognitiiviset hyödyt. Nämä merkitykset nousivat lähes jokaisessa kyselyssä esiin useamman kerran. Tämä tulee ilmi seuraavasta aineistositaatista.

Kokonaisvaltainen kielen kehitys alle 3v iässä. Puheen ymmärtäminen. Asioiden nimeäminen ja tunnistaminen.

Tuloksissa mainittiin useaan kertaan uusien sanojen ja äänenpainojen tärkeys. Lapsen kanssa nimetään yhdessä sanoja kirjan kuvista, jolloin pystytään tukemaan lapsen kielenkehitystä. Moni vastaaja koki sanavaraston karttumisen olennaisena ääneen lukemisen merkityksenä. Vastauksista nousi esille äänteiden kuuleminen ja niiden erottelun opetteleminen. Esimerkiksi yhdessä vastauksessa mainittiin, että lapset kuulevat uusia sanoja ja erilaisia äänenpainoja kirjaa luettaessa. Vastaajan mukaan ei ole niinkään tärkeää, että lapsi jaksaisi keskittyä kuuntelemaan kirjan lukua pitkään. Yksi vastaaja otti huomioon myös S2-lasten suomen kielen vahvistamisen ääneen lukemisen avulla.

Melkein jokainen vastaaja nosti esille kognitiivisista hyödyistä keskittymisen ja rauhoittumisen opetteluun. Esimerkkeinä mainittiin oman vuoron odottaminen ja rauhoittuminen kirjan äärelle. Kuten alla oleva sitaatti osoittavaa, osa vastaajista oli sitä mieltä, että alle kolmevuotiaiden ei ole tärkeää jaksaa keskittyä koko kirjan lukemisen ajaksi, vaan keskittymistä harjoitellaan vähän kerrallaan.

Lukemisen avulla houkuttelen pieniä keskittymään, rauhoittumaan, kuuntelemaan ja mikä tärkeintä eläytymään satujen maailmaan. Lukeminen kehittää aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta, kehittää sanavarastoa ja opettaa myös tunnetaitoja.

Monien vastaajien mukaan kognitiivisia hyötyjä ovat myös ihmettely sekä laskeamisen ja värien opetteleminen. Jotkut vastaajista mainitsivat arkielämän taitojen opettelemisen kirjojen avulla. Tulosten perusteella selvisi, että suurin osa varhaiskasvatuksen opettajista koki mielikuvituksen herättelyn ja rikastuttamisen osana ääneen lukemisen merkitystä. Lapsille ääneen luettaessa harjoitellaan samalla kuuntelemaan rauhoittumista ja laskemista sekä asioiden ja värien nimeämistä.

Tuloksista selvisi joidenkin varhaiskasvatuksen opettajien pitävän emotionaalisia hyötyjä tärkeinä. Kuten kuviosta on nähtävissä, varhaiskasvatuksen opettajat nostivat esille emotionaalisista hyödyistä tunnetaitojen opetteluun, minäkuvan kasvattamisen sekä hankalien aiheiden käsittelyyn. Varhaiskasvatuksen opettajat hyödyntävät ääneen lukemista myös esimerkiksi empatiankyvyn kehittämiseen ja toisten näkökulman huomioimisen opetteluun. Kuten seuraavasta sitaatista voi huomata, ääneen lukemista voi myös hyödyntää sanallisesti hankalissa aiheissa.

käsittelmään sanallisesti hankalia aiheita lasten kanssa esim. kuolemaa tai tunteita.

Sosiaalisista hyödyistä vuorovaikutustaidot mainittiin useaan kertaan kyselyn tuloksissa. Yhdessäolo ja kaveritaitojen kehittyminen ovat varhaiskasvatuksen opettajien mielestä tärkeitä ääneen lukemisen hyötyjä. Yksi vastaajista mainitsi lapsen kiintymyssuhteen syventämisen aikuisen ja lapsen välillä. Alle kirjatusta varhaiskasvatuksen opettajien ajatuksista selvisi, että lapsille ääneen lukeminen edistää sosiaalisista hyödyistä niin kaveri- kuin yhteisöllisyystaitoja.

Yhdessä lukeminen on myös tärkeä läheisyyden muoto, lapsi saa aikuisen huomion ja yhteisen hetken ihmetellä ja keskustella asioista.

Läheisyys, luottamus, arvostus, kaveritaidot

Kuten vastauksista voidaan huomata, ääneen lukemista voidaan hyödyntää monenlaisten taitojen opettelussa. Lapsille ääneen lukeminen ei ole vain pelkkä itsestänselvyys päiväkodin arjessa, vaan se on osa monipuolista toimintaa, jota voidaan perustella pedagogisesti.

6.2 Ääneen lukemisen menetelmät

Kyselyssä haluttiin myös saada selville, mitä erilaisia tapoja ja käytänteitä ääneen lukemiseen liittyy varhaiskasvatuksen opettajien lapsiryhmissä. Teoriaosuuden pohjalta nousi viisi teemaa, jotka ovat ääneen lukemisen käytänteet, ääneen lukemisen tilat, kirjat, kirjojen valinta sekä lasten vaikuttaminen kirjojen valintaan. Alla olevasta kuvioista 4 nähdään vastauksissa mainittuja ääneen lukemisen menetelmiä.

KUVIO 4. Ääneen lukemisen tavat ja käytänteet

Vastauksista kävi ilmi, että suurin osa varhaiskasvatuksen opettajista lukee lapsille ääneen päivittäin. Joidenkin varhaiskasvatuksen opettajien vastauksissa

toistui ääneen lukemisen epäsäännöllisyys: ääneen luetaan silloin kun on aikaa ja tila on rauhallinen. Vastaukset osoittivat varhaiskasvatuksen opettajien ääneen lukemisen painottuvan vapaan leikin ja toiminnan aikaan sekä siirtymätilanteisiin, esimerkiksi odotustilanteisiin ennen pihalle lähtöä, ennen ruokailua ja lepohetkelle siirtymistä. Lukemista tapahtuu myös spontaaneissa tilanteissa, yleensä lapsen aloitteesta. Vastaajat toivat esille lasten tuovan itse kirjoja ja pyytävät lukemaan esimerkiksi aamulla, kun tulevat päiväkotiin. Useista vastauksissa mainittiin pienryhmät osana ääneen lukemisen toteuttamista. Oheinen poiminta vastauksista nostaa esille, että lukemista tapahtuu lasten aloitteesta silloin, kun siihen luodaan sopivat puitteet.

Monenlaisissa tilanteissa arjessa. Lukeminen lähtee usein lapsista itsestään, kun luomme heille sellaiset puitteet esim. joka huoneessa saatavilla kirjoja ja mukavia paikkoja tutkia kirjoja, usein luemme ennen päiväunille menoa sekä kun lapset heräävät päiväunilta. Loruttelemme paljon erilaisissa tilanteissa esim ruokaloru on päivittäinen sekä käytämme loru ja laulupusseja.

Kyselyn vastauksista selvisi, millaisia tiloja lapsiryhmässä on ääneen lukemiseen. Useissa vastauksissa korostettiin sen tärkeyttä, että kirjat ovat helposti lasten saatavilla. Vastauksista ilmeni, että varhaiskasvatuksen opettajat pitävät tärkeänä sitä, että ryhmässä on hyvät tilat ääneen lukemisen kannalta. Useiden vastaajien ryhmätilasta löytyi sohvia tai nojatuoleja, joissa kirjaa voi lukea. Tilat eivät kuitenkaan kaikkien vastaajien mielestä olleet ääneen lukemisen kannalta optimaalisia. Moni vastaaja kertoi ryhmätilojen olevan rauhattomia, jolloin lukemiseen sekä kuunteluun on vaikea keskittyä. Ääneen lukemisen tiloihin liitettiin myös useissa vastauksissa kirjasto ja kirjastoauto. Monilla vastaajista on mahdollisuus käydä kirjastoautolla tai kirjastossa lapsiryhmän kanssa. Nämä mahdollistavat kirjojen vaihtuvuuden. Oheisesta sitaatista voi huomata, että vaikka lukemiselle olisi järjestetty tila, on lapsiryhmien kokojen vuoksi hankalaa löytää täysin rauhallinen paikka lukemiselle.

Käytössä pk:n omat kirjat, tiimin aikuisilla myös käytössä omia kirjoja. Lisäksi käymme 1-2 krt kuussa kirjastossa/kirjastoautossa. Kirjat aina lasten saatavilla laatikossa lattialla. Joku rauhallinen lukunurkkaus olisi kiva ja osittain sellainen onkin, mutta sen käyttö ei aina onnistu siinä rauhallisessa merkityksessä, koska emme pysty Iltapäivisin jakautumaan niin moneen paikkaan, että jossain voisi lukea täysin rauhassa muutaman lapsen kanssa

Tutkimuksessa haluttiin selvittää, millaisia kirjoja varhaiskasvatuksen opettajat lukevat lapsille. Varhaiskasvatuksen opettajat painottivat vastauksissaan lapsen ikä- ja kehitystasolle sopivia kirjoja. Alle 3-vuotiaiden ryhmissä luetaan vastausten mukaan lyhyitä kuvakirjoja, joista lapsi pystyy nimeämään asioita ja esineitä. Vastauksissa korostuivat myös selkokieliset lastenkirjat, lyhyet satukirjat ja tunnetaitokirjat. Yksi vastaaja kertoi lukevansa lapsille omasta lapsuudestaan tuttuja klassikoita. Varhaiskasvatuksen opettajat lukivat myös tietokirjoja, lorukirjoja ja erilaisia teemakirjoja lapsiryhmissään. Vastauksista poimitusta sitaatista voidaan tulkita, että lukemista voidaan hyödyntää monenlaisissa tilanteissa, esimerkiksi uuden lapsen aloittaessa päiväkotiarjen.

Käsiteltäviin aiheisiin sopivia, esim. projektityöhömmme liittyviä, tunnekasvatukseen liittyviä, opeteltaviin asioihin liittyviä (esim. numerot, värit, vuodenajat jne.), kun ryhmään tulee uusi lapsi, luemme esim. päiväkotiaiheisia kirjoja. Näiden lisäksi luemme paljon myös lasten suosikkikirjoja.

Monissa vastauksista nostettiin esille lasten kiinnostusten kohteet kirjojen valinnassa. Osa vastaajista kertoi havainnoivansa lapsia ja valitsevansa kirjoja lasten tarpeiden pohjalta. Vastaajien mielestä tärkeänä osana kirjojen valintaa on se, että lapset saavat itse vaikuttaa kirjojen valintaan niin lapsiryhmän tiloissa kuin kirjastokäynneillä. Kyselyyn vastanneet varhaiskasvatuksen opettajat kiinnittivät myös huomiota kirjojen teemaan, kieliasuun ja kirjan ideaan sekä selkeyteen. Yksi vastaajista kertoi, että jos ryhmässä on käsittelyssä jokin tietty teema, hän etsii tähän teemaan sopivia kirjoja. Tuloksista voi huomata varhaiskasvatuksen

opettajien kiinnittävän huomiota perheiden sekä kulttuurien moninaisuuteen ja ot-tavan nämä aihealueet huomioon kirjojen valinnassa. Alla oleva lainaus esittelee yhden varhaiskasvatuksen opettajan ajatuksia kirjojen valinnan perusteista.

Pyrin huomioimaan kirjavalinnoissa monimuotoisuuden, niin että kirjoissa esiintyy mm. eri kulttuuritaustaisia ihmisiä ja monenlaisia perheitä, kuten yksinhuoltaja- ja sateenkaariperheitä. Lisäksi pyrin löytämään kirjoja lasten kiinnostuksen kohteista, ja muuten tärkeistä aiheista, kuten kaveritaidoista.

Alle 3-vuotiaiden lasten vaikutus kirjojen valintaan toteutui varhaiskasvatuksen opettajien mukaan muun muassa siinä, että aikuiset havainnoivat lasten kiinnos-tuksen kohteita ja kirjaavat niitä ylös. Hyvinä konkreettisina keinoina lasten mah-dollisuudesta vaikuttaa kirjojen valintaan mainittiin myös äänestäminen lapsiryh-mässä, lasten kotoa tuodut kirjat sekä lasten omat toiveet. Useat vastaajista piti-vät oleellisena kirjastoon pääsyn mahdollisuutta ja sitä, että lapset pääsevät itse valitsemaan lainattavat kirjat. Suurin osa vastaajista toi ilmi, että lapset saavat vapaasti käyttää ryhmätilan kirjoja ja saavat itse valita, mitä kirjoja aikuinen lukee. Muutamista vastauksista kävi ilmi, että lapset eivät pääse vaikuttamaan kirjojen valintaan lainkaan, vaan valinnat tehdään aikuislähtöisesti. Vastauksista nousi esille myös korona-ajan poikkeusolot, jolloin kirjastoon tai kirjastoautolle ei ole päässyt lapsiryhmän kanssa. Oheinen poiminta kyselyn vastauksista nostaa esille sen, että varhaiskasvatuksen opettajat havainnoivat lasten mielenkiinnon kohteita ja sen perusteella suunnittelevat kirjojen valinnan.

Havainnoin lasten kiinnostuksen kohteita ja kirjaan niitä ylös. Tältä pohjalta hankin kirjoja kirjastosta. Ryhmässä olevat kirjat ovat lasten valittavissa

Kuten vastaukset osoittavat, ääneen lukemisen tavat ja käytänteet ovat moni-puolisia alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen opettajat

pitävät tärkeinä niin ääneen lukemisen tiloja kuin sitä, että lapsi pystyy itse vaikuttamaan kirjoihin.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tavoitteenamme oli saada tutkimuskysymyksiimme vastauksia. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisia merkityksiä, tapoja ja käytänteitä ääneen lukemiseen liittyy alle 3-vuotiaiden ryhmissä. Tavoitteena on kannustaa varhaiskasvatuksen opettajia käyttämään enemmän ääneen lukemista yhtenä pedagogisena menetelmänä.

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli, miten varhaiskasvatuksen opettajat kuvaavat ääneen lukemisen merkitystä. Vastauksista voidaan päätellä, että varhaiskasvatuksen opettajat korostavat ääneen lukemisen merkityksistä eniten kielkehityksellisiä ja kognitiivisia hyötyjä. Vähiten huomioitiin emotionaalisia hyötyjä, esimerkiksi tunnetaitojen käsittelyä ääneen lukemisen avulla ei juuri mainittu. Vastausten perusteella selvisi, että varhaiskasvatuksen opettajista suurin osa lukee alle 3-vuotiaiden lapsiryhmässä ääneen päivittäin.

Opinnäytetyössä haluttiin kartoittaa, mitä asioita varhaiskasvatuksen opettajat pitävät tärkeänä onnistuneissa lukuhetkissä. Lukuhetkiin vaikuttavat niin tilat kuin se, miten lapset pääsevät vaikuttamaan kirjojen valintaan. Vastaukset osoittavat, että suurimmassa osassa lapsiryhmistä kirjat ovat helposti lasten saatavilla ja niitä vaihdellaan säännöllisesti. Kirjoja on pyritty sijoittamaan jokaiseen ryhmätilaan, jotta lukuhetkiä on helppo toteuttaa eri tilanteissa. Suurimmaksi haasteeksi onnistuneiden lukuhetkien järjestämisessä koettiin rajalliset tilat sekä lapsiryhmien rauhattomuus.

Vastaukset osoittavat, että kirjoja valitaan lapsen kiinnostuksen kohteiden mukaisesti ja kirjat ovat lapsen ikä- ja kehitystasolle sopivia. Vastaajat kiinnittivät huomiota kirjojen valinnassa siihen, että teksti on sopivan helppoa ja kirjojen kuvitus on monipuolista. Vastaajat korostivat kuvakirjojen merkitystä 0–3-vuotiaiden lasten ryhmässä. Myös Helovuori (2016,37) tuo esille kuvituksen tärkeyden lastenkirjoissa: kuvat jäävät lapsille paremmin mieleen ja kuvat auttavat harjaannuttamaan visuaalisen tulkinnan taitoa.

Vastaajat kertoivat lasten päässeen vaikuttamaan kirjoihin siten, että lapset saavat itse valita mieleisiään kirjoja ja heidän toiveensa kirjojen valinnasta otetaan huomioon. Jotkut vastaajista nostivat esille sen, että lasten kiinnostuksen kohteita havainnoidaan ja kirjataan ylös. Tältä pohjalta varhaiskasvatuksen opettajat hankkivat kirjoja esimerkiksi kirjastosta. Vastaukset osoittivat myös, että osa varhaiskasvatuksen opettajista ei ota lapsia mukaan kirjojen valintaan. Tätä aikuislähtöistä toimintatapaa perusteltiin koronatilanteella, jonka aikana kirjastossa vierailu on ollut mahdotonta lapsiryhmän kanssa.

Vastaajat saivat kirjoittaa vapaa sana -kohtaan omia ajatuksiaan aiheesta. Vastauksista kävi ilmi, että sekä ääneen lukemista että opinnäytetyön aihetta pidetään tärkeänä. Osa varhaiskasvatuksen opettajista toivoi lisää tietoa ääneen lukemisen hyödyistä alan ihmisille sekä myös lasten vanhemmille. On tärkeää tuoda vanhemmille esille ääneen lukemisen merkityksellisyys myös kotona.

Vastauksissa mainittiin Lukulumo-äänikirjapalvelu, mutta suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että äänikirjapalvelut eivät saisi korvata yhdessä ääneen lukemista. Ääneen lukeminen on myös vuorovaikutuksellinen hetki, jossa voidaan yhdessä keskustella kirjan kuvista ja olla lähekkäin.

Varhaiskasvatuksen opettajat halusivat nostaa esille muutamia lisähuomioita ääneen lukemisen tavoista ja käytänteistä. Yksi huomioista oli se, että koronapandemian aikana kasvomaskien käyttäminen on hankaloittanut lukuhetkien toteuttamista. Kasvomaskien takia ilmeet ja eleet jäävät pois lasten ja aikuisten välisestä vuorovaikutuksesta. Varhaiskasvatuksen opettajat mainitsivat myös maskien aiheuttamat fyysiset oireet, kuten suun kuivumisen sekä äänen käheytyksen.

8 POHDINTA

8.1 Eettisyys ja luotettavuus

Eettisyyden rooli on keskeinen opinnäytetyötä tehdessä. Tutkimukselta saattaa kadota koko pohja, mikäli ei huomioida eettisiä kysymyksiä tai niissä epäonnistutaan. Tutkimuseettinen lautakunta on luonut ohjeet hyvään tieteelliseen käytäntöön, jotka tulee huomioida tutkimusta tehdessä. Kun tutkimus tehdään hyvän tieteellisen käytännön mukaisella tavalla, se on eettisesti hyväksyttävä ja luotettava. Hyvän tieteellisen käytännön merkittäviä edellytyksiä on tarkkuus, huolellisuus sekä rehellisyys. Käytäntöä noudatetaan kunnioittamalla toisten tutkijoiden tekemää työtä ja viittaamalla niihin sopivalla tavalla. (Tutkimus-eettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Otimme opinnäytetyössämme huomioon luotettavuuden ja tutkimuseetiikan. Opinnäytetyön luotettavuuden kannalta on merkittävää, että laadukasta materiaalia löytyy tarpeeksi. Kyselylomakkeen ohessa oli saatekirje, josta selvisi tutkimuksen tarkoitus ja tavoite. Saatekirjeessä kerrottiin, että tutkimustulokset ovat anonyymejä eikä vastauksia käytetä mihinkään muuhun. Tutkimukseen osallistujilla tuli olla tieto tutkimuksesta ja sen käyttötarkoituksesta. Tutkittavien tuli pystyä luottamaan siihen, että heidän henkilöllisyytensä pysyi salassa ja että aineistoa käsiteltiin asianmukaisesti, luotettavasti ja lopuksi hävitetään hyvien käytänteiden mukaisesti. Esimerkiksi nimi- tai osoitetietoja ei tutkimuksessa kerätty.

Kyselytutkimus on tehokas väline aineiston keruussa, mutta on myös olennaista muistaa sen haittapuolet. Haittapuolina voimme mainita esimerkiksi sen, että kyselyn laatijalla ei ole tietoa, kuinka yksityiskohtaisesti ja tarkasti vastaajat vastaavat. Verkkokysely sisältää riskin, että vastaaja tulkitsee kysymyksen väärin eikä väärinkäsitys tule välttämättä ilmi. Vastaajien perehtymistä aiheeseen ei myöskään voida tarkkaan tietää. (Hirsjärvi ym. 2014, 195.) Aineiston keruu tapahtui kohdennetulle ryhmälle jaetulla sähköisellä kyselylomakkeella. Aineistoon vastaaminen perustui vapaaehtoisuuteen, jolloin vastaajat olivat itse motivoituneita aiheeseen. Varhaiskasvatuksen opettajilla tutkimuksen aihe on läsnä jokaisessa työpäivässä, joten vastaaminen oli sujuvaa ja vaivatonta.

Yksi yleisimpiä haittoja kyselylomakkeen käytössä on niihin helposti liittyvä vastaamattomuus eli kato (Hirsjärvi ym. 2014, 195). Katoa pyrimme välttämään julkaisemalla kyselylomakkeen kahdessa eri Facebook-ryhmässä. Vastaamattomuus ei ollut ongelma tässä kyselyssä; innokkaita vastaajia olisi riittänyt enemmänkin. Rajasimme vastaukset ensimmäiseen 50:een, jonka täyttymisen jälkeen suljimme lomakkeen. Työn luotettavuutta ei tue se, jos varhaiskasvatuksen opettajien vastauksia olisi ollut vain muutama. Myös se, miten kysymykset muotoillaan, vaikuttaa luotettavuuteen. Pyrimme siihen, että emme johdatelleet kysymyksillämme varhaiskasvatuksen opettajia vastaamaan tietyllä tavalla.

Tutkimuksen otanta on suhteellisen pieni. Aineiston koko on hyvä huomioida opinnäytetyötä tehdessä, mutta ratkaisevinta on silti tulkintojen kestävyys ja syvyys (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Koimme, että avoimilla kysymyksillä pystyimme saamaan vastauksiin syvyyttä, vaikka kyselyä on pidetty pintapuoleisena tapana kerätä teorian tietoa (Hirsjärvi ym. 2014, 195). Kävimme aineiston läpi moneen kertaan ja pyrimme vastauksia analysoidessamme löytämään toistuvuutta ja muodostamaan näistä toistuvista vastauksista alaluokkia. Tämän jälkeen muodostimme yläluokat ja viimeisenä pääluokat. Tällä tavoin olemme tavoitelleet tutkimuksessamme luotettavaa tulosta ja pyrimme ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä vastausten kautta, tukeutumatta omiin mielipiteisiimme.

Tutkimustulosten tarkoitus ei ole yleistää ääneen lukemisen tapoja ja käytänteitä alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa, vaan tarkoituksena on pyrkiä tuomaan esille kyselyyn vastanneiden varhaiskasvatuksen opettajien esille nostamia merkittäviä teemoja. Olemme lisänneet tutkimuksen tarkkuutta ja luotettavuutta perustelemalla tutkimusmenetelmän ja aineiston analysointitavan. Tulososiossa olevat suorat lainaukset toimivat myös tarkkuuden lisääjinä, johtopäätösten selittäjinä ja tulkintojen perustana. (Hirsjärvi 2014, 229, 233.)

8.2 Opinnäytetyön prosessin pohdintaa ja jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyömme on ollut pitkä prosessi, jonka aikana olemme käyneet läpi erilaisia vaiheita. Työntekoa helpotti yhteinen näkemyksemme ääneen lukemisen

merkityksestä ja motivaatiomme ääneen lukemiseen. Prosessin alussa jaoimme omia kokemuksiamme varhaiskasvatuksen kentältä ja peilasimme niitä toisiinsa. Alusta alkaen meille oli selvää, että tutkimuksen kohderyhmänä toimi varhaiskasvatuksen opettajat. Jälkeenpäin ajateltuna tutkimuksen kohderyhmänä olisivat voineet olla myös päiväkodin lapset tai koko henkilöstö. Lasten ikäryhmäksi mietimme ensin 0–6-vuotiaita, mutta lopulta päädyimme rajaamaan aiheen 0–3-vuotiaisiin.

Opinnäytetyön käsitteitä lähdimme työstämään joulukuussa 2020. Pohdimme aluksi erilaisia tutkimusotteita, mutta onneksemme päädyimme verkkokyselyyn. Koronarajoitusten vuoksi haastattelujen järjestäminen olisi ollut haastavaa. Opinnäytetyöprosessin aikana jouduimme toisinaan muistuttamaan itseämme siitä, mikä on tutkimuksemme aihe. Ajauduimme herkästi miettimään, millaista lastenkirjallisuutta ja satuja on, vaikka tutkimuksen aiheena on ääneen lukeminen ja sen merkitys varhaiskasvatuksessa.

Jatkotutkimusaiheeksi ehdotamme tutkimusta siitä, miten ympäristö ja tilat vaikuttavat ääneen lukemiseen alle 3-vuotiaiden ryhmässä. Tässä voisi myös hyödyntää lasten näkökulmaa tutkimalla, mitä mieltä he ovat tiloista ja millaisessa ympäristössä he kokevat lukemisen miellyttäväksi. Jatkotutkimuksena voisi myös vertailla erilaisten ympäristöjen vaikutuksia lasten keskittymiskykyyn ja mielenkiinnon ylläpitämiseen.

Toisena jatkotutkimusehdotuksena on selvittää lapsiperheiden lukutottumuksia. Tutkimuksessa voisi selvittää, kuinka usein perheissä on lapsen ja aikuisen välisiä lukuhetkiä ja millä perustein kirjoja valitaan kotona. Tutkimus voitaisiin toteuttaa samanlaisena verkkokyselynä tai haastattelemalla lasten vanhempia.

Koemme, että tämä opinnäytetyöprosessi oli pitkä ja täynnä paljon muuttuvia tekijöitä. Opinnäytetyön tekeminen opetti meille laajaa tiedonhakua, itseohjautuvuutta sekä kärsivällisyyttä. Opinnäytetyötä varten laatimamme aikataulusuunnitelma toimi hyvin. Varasimme tarpeeksi monta työskentelykertaa kyselylomakkeen tekemiselle ja julkaisulle. Teorian kirjoittamiseen ja vastausten analysoimiseen jäi myös tarpeeksi aikaa. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme yllättyneet

siitä, kuinka positiivista palautetta tutkimuksemme ja aiheemme on saanut varhaiskasvatuksen kentältä. On ollut ilo viedä tämä opinnäytetyön prosessi läpi sellaisen työparin kanssa, joka jakaa samanlaista mielenkiintoa ääneen lukemista kohtaan.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2018. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ahonen, L. & Roos, P. 2020. Untuvikot: alle 3-vuotiaiden pedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus.

Aivoliitto. n.d. Puheen ja kielenkehitys. Luettu 15.2.2021. <https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/kehityksellinenkielihairio/puheen-ja-kielenkehitys/>

Aivoliitto.2019. Ääneen lukeminen on rakkautta. Luettu 7.4.2021. <https://www.aivoliitto.fi/verraton/artikkelit/aaneen-lukeminen-on-rakkautta/>

Brandt, J.& Heikkinen, E. 2014.Luokanopettajaopiskelijoiden käsityksiä lukemaan opettamisesta. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Opettajankoulutuslaitos. Jyväskylän yliopisto.

Hakamo, M-L. 2011. Puhekuplia. Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Helsinki: Lasten keskus.

Heikkilä-Halttunen, P. 2015. Lue lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2014. Tutki ja kirjoita. 19. painos. Helsinki: Tammi.

Helovuori, M. 2016. 100 syytä lukea. Lukukipinän sytytyskirja. Helsinki: BTJ Finland.

Karvi. 2020. Varhaiskasvatuksen laatu arjessa – Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Tiivistelmä. Luettu 3.3.2021. https://karvi.fi/app/uploads/2020/06/KARVI_T0720.pdf

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Lempinen, K. 2019. Polku satujen maahan. Selvitys porvoalaisen päiväkodin vanhempien ja lasten yhteisistä lukuhetkistä. Sosionomin koulutusohjelma. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Luettu: 3.2.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/261067/Lempinen_Karoliina.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Liutta, A. 2011. ”Ope lue se uusiksi!” Narratiivisen eettisen kasvatuksen perusteita erityisesti hyve-eettisestä näkökulmasta. Väitöskirja. Acta Electronica Universitatis Tampereensis 1122.

Lukukeskus. 2021. Lue lapselle. Ammattilaisen opas. Helsinki: WSOY.

Lukukeskus. 2019. Lue lapselle. Lukuvinkkejä päiväkodin arkeen. Luettu 7.4.2021. <https://luelapselle.fi/vinkkejä-varhaiskasvatukseen/>

Niklas, F., Cohrssen, C. & Tayler, C. 2016. The sooner, the better: early reading to children. SAGE Open, October-December 2016, 1–11.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Juva: Bookwell Oy.

Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja.

Opetushallitus. 2018. Lastenkirjat ja loruttelu päiväkodin arjessa. Luettu 7.4.2021. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/191740_phh_kirjallisuuskasvatus_oph.pdf.

Oppimisympäristöt varhaiskasvatuksessa. 2017. Opetushallitus. Katsottu 7.4.2021. <https://www.youtube.com/watch?v=iwXDNRSZwq8>

Osallisuus varhaiskasvatuksessa -videosarja. n.d. Opetushallitus. Katsottu 6.4.2021. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/osallisuus-varhaiskasvatuksessa-videosarja#anchor-osallisuus-kokopaivapedagoogiikan-ja-perushoitotilanteiden-nakokulmasta>

Pekkarinen, S. 2016. Tutkija: Lapselle kannattaa lukea ääneen – vanhemmat unohtamassa perusasian. Yle Uutiset. Luettu 4.3.2021. [Tutkija: Lapselle kannattaa lukea ääneen – Vanhemmat unohtamassa perusasian | Yle Uutiset | yle.fi](https://yle.fi/uutiset/aihe/2016/12/16/tutkija_lapselle_kannattaa_lukea_aaneen_vanhemmat_unohtamassa_perusasian)

Rusanen, E. 2008. Esiopetus lapsen silmin. Tutkimuskokemuksesta, tiedon transferoitumisesta ja metatietoisuudesta. Helsinki: Palmenia.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampereen yliopisto. Luettu 4.11.2020. <https://courses.helsinki.fi/sites/default/files/course-material/4453723/kvalitatiivisten%20menetelmien%20verkko-oppikirja.pdf>

Sopimus lyhennettynä. n.d. Unicef. Luettu 29.3.2021. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-lyhennettyna/>

Suvanto, A. 2011. Leikki-ikäisen lapsen kielenkäyttötaitojen kehittäminen. Teoksessa Loukusa, S. & Paavola, L. (toim.) Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Jyväskylä: PS-kustannus, 279–289.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki. Luettu 23.3.2021. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Helsinki: Opetushallitus.

Väestöliitto. 2018. Ihmissuhteet perustuvat vuorovaikutukseen. Luettu 15.4.2021. <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/ihmissuhteet-perustuvat-vuo-ro-vaikutukseen/>

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

1(3)

Ääneen lukemisen merkitys ja tavat alle 3-vuotiaiden päiväkotiryhmässä

Hei sinä varhaiskasvatuksen opettaja!

Olemme sosionomiopiskelijoita Tampereen ammattikorkeakoulussa ja teemme opinnäytetyötä ääneen lukemisesta alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa. Ääneen lukemisella tarkoitamme tilannetta, jossa aikuinen lukee lapselle tai lapsiryhmälle. Selvitämme varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä ääneen lukemisen merkityksestä ja tavoista, sekä kannustamme heitä hyödyntämään ääneen lukemista alle 3-vuotiailla nykyistä enemmän.

Ääneen lukemisen tärkeyteen on viime aikoina kiinnitetty huomiota. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) kehittämissuositusten 2020 mukaan kirjallisuuden ja ääneen lukemisen tulee olla osana kaikkien lasten jokaista varhaiskasvatuspäivää. Karvin mukaan varhaiskasvatuksessa tulee kehittää ääneen lukemisen osuutta ja tarjota rikas kielellinen ympäristö, jotta ääneen lukeminen toteutuisi.

Työskenteletkö tai oletko työskennellyt varhaiskasvatuksen opettajana alle 3-vuotiaiden ryhmässä? Olisimme kiitollisia, jos vastaat oheiseen kyselyyn. Kysely koostuu avoimista kysymyksistä ja aikaa vastaamiseen menee noin 10 minuuttia. Tutkimus on täysin anonyymi, eikä vastauksia käytetä mihinkään muuhun tarkoitukseen.

Vastaamme mielellämme opinnäytetyöhön liittyviin kysymyksiin, joten voit olla meihin yhteydessä sähköpostitse.

Kiitos osallistumisestasi!

Ystävällisin terveisin,

Erika Järvenpää ja Veera Lehminiemi
erika.jarvenpaa@tuni.fi
veera.lehminiemi@tuni.fi

Opinnäytetyön ohjaaja:

Piia Roos
Tuntiopettaja, sosionomikoulutus
TAMK, hyvinvointi ja terveysteknologia
piia.roos@tuni.fi

2(3)

Osio 2/2

Nimetön osio

Kuvaus (valinnainen)

Työkokemus alle 3-vuotiaiden ryhmässä? *

0-3 vuotta

4-6 vuotta

7-10 vuotta

Yli 10 vuotta

Valmistumisvuosi? *

Lyhyt vastausteksti

Kerro lyhyesti ääneen lukemisen käytännöistä. (Esim. kuinka usein luet ja missä tilanteissa?)

Pitkä vastausteksti

Mitkä on mielestäsi on ääneen lukemisen tavoitteet alle 3-vuotiaiden ryhmässä?

Pitkä vastausteksti

Millaisia kirjoja luet lapsille?

Pitkä vastausteksti

3 (

Millä perusteella valitset kirjat?

Pitkä vastausteksti

.....

Kuvaile lapsiryhmän tiloja ääneen lukemisen kannalta. (Esim. lukunurkkaukset, kuinka usein kirjoja vaihdetaan, lapsille tarjolla olevat kirjat)

Pitkä vastausteksti

.....

Miten lapset pääsevät vaikuttamaan kirjojen valintaan?

Pitkä vastausteksti

.....

Vapaa sana. Muita aiheeseen liittyviä mietteitä.

Pitkä vastausteksti

.....

